

Evalena Ödman

Ert diarienumr.: Ju2024/02572

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L7@regeringskansliet.se

Remissvar - Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll, SOU 2024:80

Allmänna synpunkter

Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR) yttrar sig endast över kapitel 4, 12 och 14. Det innebär att OFR inte har tagit ställning till övriga förslag i betänkandet. Flera av OFRs medlemsförbund, t ex Vårdförbundet, Sveriges läkarförbund, Akademikerförbundet SSR, Fackförbundet ST, Vision och Sveriges Lärare lämnar även egna remissyttranden med utgångspunkt från sina respektive medlemsgruppers perspektiv. I flera av medlemsförbundens yttranden finns exempel på hur förslagen, om de genomförs, skulle påverka specifika medlemsgrupper, myndigheter och verksamheter.

OFR **avstyrker** samtliga förslag om en utökad anmälningsskyldighet i kapitel 4.

OFR välkomnar förslaget att socialtjänsten, sjukvården och skolan inte ska omfattas av anmälningsskyldighet och delar utredningens bedömning i den delen. Emellertid kommer flera av verksamheterna inom välfärden, som tex hälso- och sjukvården, att riskera att indirekt påverkas av en anmälningsskyldighet. OFR anser inte att det är motiverat att införa en obligatorisk informationsplikt för de utvalda statliga myndigheterna, särskilt som utredningen inte kan redovisa något stöd för att den skulle ha önskvärd effekt.

Det är angeläget att motverka skuggsamhället men det finns inget som visar att de nu föreslagna metoderna skulle vara effektiva eller proportionerliga. Flera frivilligorganisationer – t ex Röda Korset – har tvärtom varnat för att den här typen av förslag snarare bidrar till ett än mer utbrett skuggsamhälle. Utöver det riskerar förslagen att leda till ökad misstro mot offentlig verksamhet och försämrad arbetsmiljö för statligt anställda.

Kapitel 4.6.1

Redogörelsen för hur informationsplikten ska tillämpas i praktiken är otydlig och motsägelsefull. Det är oklart vad som menas med att myndigheten "förfogar över" uppgifter som ska lämnas ut. "Anledning att anta" är ett lågt ställt krav. Det innebär att

Evalena Ödman

uppgiftsskyldigheten även kommer att omfatta personer som har rätt att vistas i landet. De blir då felaktigt utpekade för att vistas i landet olovligen. Även så kallad "sidoinformation" sägs omfattas av anmälningsplikten, det vill säga uppgifter som inte behövs i verksamheten. Samtidigt står det i betänkandet att de berörda myndigheterna inte har fått ett nytt uppdrag i och med förslagen och att bedömningen i fråga om en utlänning saknar rätt att vistas i Sverige i regel ska grundas på information som myndigheten behöver för att kunna utföra sitt eget uppdrag.

Flera av de berörda myndigheterna – t ex Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Kriminalvården - samverkar med skola, sjukvård och socialtjänst och skulle kunna få del av uppgifter som leder till anmälningskyldighet. En utökad anmälningsplikt riskerar att försvåra detta samarbete. Anställda kommer även i kontakt med anhöriga som kan vara personer som inte har rätt att vistas i landet. Kriminalvården bedriver dessutom skola själv. Hittills har det framför allt varit fråga om vuxenutbildning men när ungdomsvården läggs ner och barnen flyttas över till ungdomsfängelser kommer skolverksamheten sannolikt att utökas. Kriminalvården kommer därmed bedriva skola för barn (under 18 år) och troligen även för barn som har skolplikt. Det gäller särskilt om politiken går vidare med att genomföra förslag om att sänka straffmyndighetsåldern. Flera remissinstanser har påtalat att förlossningsverksamheterna i hälso- och sjukvården är skyldiga att lämna uppgifter, födelseanmälan, om nyfödda till Skatteverket. Därmed omfattas hälso- och sjukvården indirekt av uppgiftsskyldigheten med risk för svåra konsekvenser för gravida och födande.

Kapitel 4.6.6

För närvarande är reformtakten hög och flera förslag har presenterats som innebär att på olika sätt ta bort sekretessbestämmelser och göra det enklare att lämna ut uppgifter om enskilda mellan myndigheter. Förslagen öppnar för ett helt nytt sätt att se på informationsöverföring mellan myndigheter. Nya utredningar tillsätts innan beslutade lagändringar har trätt i kraft och det ges ingen tid för utvärdering. De olika lagarna överlappar varandra och sammantaget blir konsekvenserna oöverblickbara. Sekretessbestämmelserna utmålas som ett hinder för att lösa olika samhällsproblem, framför allt på det migrations- och kriminalpolitiska området. OFR vill här framhålla vikten av sekretessbestämmelser och skyddet för den personliga integriteten som har betydelse för allmänhetens tillit till myndigheterna. Statens relation till individen påverkas när skyddet för den personliga integriteten försämrats. Om uppgifter som har samlats in för ett visst ändamål kan spridas för helt andra ändamål inom statsförvaltningen påverkar det förtroendet. Det kan i sin tur leda till att myndigheterna får svårt att utföra sina grunduppdrag. Människor som är i behov av samhällets stöd får i praktiken inte del av det.

Evalena Ödman

FNs barnrättskommitté uppmanar stater att se till att det i praktiken är vattentäta skott – ”brandväggar” – mellan migrationsmyndigheter och myndigheter som tillhandahåller välfärdstjänster.¹

Kapitel 4.6.7

Utredningen bedömer att det inte finns behov av några särskilda regler om påföljder för den som inte uppfyller sin anmälningsskyldighet eftersom det redan finns ett system med åtgärder att vidta mot statliga tjänstemän. OFR anser inte att det är rimligt att enskilda tjänstemän ska hållas ansvariga för att tillämpa ett otydligt regelverk i strid med såväl deras roll som statligt anställda som kärnuppdraget för myndigheten. Risken finns att arbetsgivare tvingas att vidta åtgärder mot arbetstagare som i övrigt är välfungerande för att de inte har anmält någon på lösa antaganden. Det pågår därtill en utredning som har i uppdrag att utöka det straffrättsliga ansvaret för enskilda tjänstemän². Ingen vill ha rädda stats tjänstemän.

Kapitel 4.7

Utredningen gör bedömningen att behandlingen av personuppgifter är förenlig med dataskyddsförordningen. Ett grundläggande krav på all behandling av personuppgifter är att de är riktiga (artikel 5 d). Enligt förslaget ska de berörda myndigheterna lämna ut uppgifter om en person som ”kan antas” befinna sig i landet olovligen. Det innebär att en myndighet kan komma att lämna ut uppgifter som senare visar sig felaktiga. Utredningen nämner den omständigheten på sidan 273 i betänkandet men gör ingen analys av om det är förenligt med kravet på riktighet.

De utpekade myndigheterna kan vidare komma att lämna ut uppgifter som de verkställande myndigheterna inte har någon användning för. OFR kan inte se att utredningen analyserat hur det är förenligt med GDPRs krav på uppgiftsminimering.

I motsats till utredningen anser inte OFR att det intrång i den personliga integriteten som uppgiftsskyldigheten leder till är proportionerligt och nödvändigt.

Kapitel 12

OFR ställer sig bakom Sveriges läkarförbunds yttrande i denna del och **avstyrker** förslaget om en ny lag – lagen om provtagning för vissa sjukdomar för att kunna verkställa beslut om avvisning, utvisning eller överföring – som ger möjlighet att med tvång ta prover på en utlännings för vissa sjukdomar i syfte att kunna verkställa ett beslut om avvisning/utvisning i sin helhet.

¹ <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/343/65/pdf/g1734365.pdf>

² Utredningen om straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel Ju 2024:02

Evalena Ödman

Kapitel 14.2

Utredningen har inte haft någon referensgrupp bestående av arbetsmarknadens parter trots att förslagen kommer att ha stor påverkan på offentliganställdas arbetssituation. Deras perspektiv saknas dessutom helt i konsekvensanalysen förutom en kort hänvisning till "den allmänna samhällsdebatten".

Utredningen framför att det inte går att bedöma i vilken utsträckning förslagen kommer att leda till fler avvísningar men förutspår ökad misstro mot svenska myndigheter. Om tilliten till statsförvaltningen försämras innebär det i förlängningen ett demokratiproblem. En anmälningssplikt påverkar relationerna såväl inom myndigheterna som i förhållande till allmänheten. Så som redan har framförts försvåras samverkan med andra myndigheter som är undantagna från anmälningssplikten.

Förslaget till lagstiftning är så otydligt att det kan leda till olika tolkningar mellan myndigheter, enheter och enskilda tjänstemän av hur det ska tillämpas. Det skapar osäkerhet, rädsla och yrkesetisk stress. Flera pågående utredningar har i uppdrag att lämna förslag på att lägga ansvaret på den enskilda arbetstagaren. OFR vill framhålla vikten av att ansvaret för åtgärder bör ligga på högre nivå, inte på enskilda tjänstemän.

I en lagrådsremiss från den 6 februari i år föreslås ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m. Samtidigt riskerar förslag som de nu aktuella att öka risken för hot och våld mot statligt anställda när de kommer i kontakt med enskilda, exempelvis i samband med hembesök eller inspektioner.

Av regeringsformen följer att de som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Nu förväntas statligt anställda särbehandla utrikes födda och på eget initiativ ange personer på vaga antaganden. Det skadar förtroendet för den offentliga förvaltningen och påverkar arbetsmiljön negativt. Anmälningssplikten står i strid med de grundläggande uppdrag som flertalet av de aktuella myndigheterna har. OFR befärar att anmälningssplikten kommer att leda till svårigheter att behålla och rekrytera personal till de berörda myndigheterna.

Utredningen innehåller ingen internationell jämförelse som visar vilken effekt liknande lagstiftning har haft i andra länder. Erfarenheter från bl a Storbritannien visar att utsattheten i stället har ökat efter införande av anmälningsskyldighet.³

Så som flera av våra medlemsförbund påtalar i sina yttranden har barnrättsperspektivet fått för litet genomslag i utredningen. Flera av de statliga myndigheter som är tänkta att omfattas av förslagen har uppdrag som påverkar barn på olika sätt.

³ [End of Mission Statement of the Special Rapporteur on Contemporary Forms of Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance at the Conclusion of Her Mission to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland | OHCHR](#)

Evalena Ödman

Avslutande synpunkter

OFR ser med oro på den snabba utvecklingen på lagstiftningsområdet där migrations- och kriminalpolitiska syften tycks överskugga allt. Det är snäva direktiv med korta utrednings- och remisstider. Regeringen har redan uttalat att den kommer att driva igenom de nu föreslagna lagändringarna innan den tagit del av remissinstansernas synpunkter. Beredningskravet följer av 7 kap. 2 § regeringsformen. Syftet med att remittera är att förslagen ska bli allsidigt belysta. Det i sin tur anses leda till lagstiftning av högre kvalitet.

Lars Fresker,

Ordförande, Offentliganställdas Förhandlingsråd

Medlemmar i Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR)

Sveriges Lärare, Vision, Vårdförbundet, Fackförbundet ST, Akademikerförbundet SSR, Sveriges läkarförbund, Ledarna, Polisförbundet, Officersförbundet, Försvarsförbundet, TULL-KUST, Förbundet Reservofficerarna och Fackförbundet Scen & Film.

Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR) är en uppdragsstyrd förhandlingsorganisation som samlar tretton fackförbund inom offentlig sektor. Inom OFR samverkar och samarbetar förbunden i gemensamma frågor med ömsesidig respekt samtidigt som de behåller en stark självständighet. Tillsammans skapar vi goda villkor och trygghet som utvecklar offentlig sektor. Våra samverkansområden är pension, försäkring, omställning, arbetsmiljö, lönestatistik och offentlig sektors utveckling. OFRs medlemsförbund representerar tillsammans nära 571 000 medlemmar anställda i kommun, region och stat.